

30

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת השלושים

לך-לך (תשל"א)

הבטחות הארץ לאברהם

א. השווה את ארבע הבטחות הארץ שניתנו לאברהם בפרשתנו:

(1) י"ב ז'

(2) י"ג י"ד-ט"ו

(3) ט"ו י"ח-כ"א

(4) י"ז ח'

1. מה מוסיפה כל הבטחה על הקודמות לה?
2. הסבר מה הקשר שבין הבטחה (1) למה שלפניה ולמה שלאחריה (היינו לסוף פ' ז').
3. א. השווה את אופי ההתגלות השניה לאברהם (י"ב ז') לאופיה של ההתגלות הראשונה (י"ב א'-ג'). מה ההבדל ביניהן ומה סבת ההבדל?

ב. שים לב לחלופי הזמנים:

(לשון עתיד)	(1) י"ב ז' לזרעך אתן את הארץ הזאת
(לשון עתיד)	(2) י"ג ט"ו... לך אתננה ולזרעך
(לשון עבר)	(3) ט"ו י"ח לזרעך נתתי את הארץ הזאת
(לשון עתיד)	(4) י"ז ח' ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ סגורריך

1. רש"י ד"ה לזרעך נתתי: אמירתו של הקב"ה כאילו היא עשויה. השווה לדברי רש"י אלה.
רש"י י"ד כ"ב ד"ה הרימותי ידי: לשון שבועה. מריס אני אחי ידי לאל עליון, וכן (בראשית כ"ב) "בני שבועתי" - נשבע אני, וכן (בר' כ"ג) "נתתי כסף השדה קח ממני" - נתתו אני לך כסף השדה וקחהו ממני.
א הסבר למה לא פרש רש"י את לשון "נתתי" (ט"ו י"ח) כשם שפירש את "הרימותי" בפרק י"ד ואת כל המקומות המובאים ברש"י שם?
- א 2. התוכל לפרש את לשון עבר של "נתתי" בהבטחה השלישית שלא כפי שפירשה רש"י?
- א 3. התוכל להסביר למה נאמרה הבטחה רביעית שוב בלשון עתיד "ונתתי לך" אחרי שכבר בהבטחה שלישית נאמרה הנהיגה בלשון עבר?

ג. להבטחה שניה

י"ג י"ד: וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוס מעמו
(1) רש"י ד"ה אחרי הפרד לוס: כל זמן שהרשע עמו היה הדבור פורש ממנו.

1. מה קשה לו?
2. מפרשי רש"י מקשים: והלא נאמר לו (י"ב ז') "לזרעך אתן את הארץ הזאת"?
הרא"ם משיב: לא קשיה, כי שם זכר אברהם לבדו, שהלך לבדו עד מקום שכס... והראיה על זה, שהרי ביציאתו מחרן ובניאתו בארץ כחוב לשון רבים "ויצאו", "ויבואו", ובהליכתו לשכם כחוב (י"ב ו') "ויעבור אברהם בארץ עד מקום שכס".
ואולם תירוצו זה של הרא"ם נדחה ע"י כמה מפרשי רש"י המישיבים את הקושיה באופן אחר.
הסבר מהי חולשת יטובו של הרא"ם ונסה ליטב את קושיתו באופן אחר!

(גליון לך-לך)

2) השנה דברי רש"י דלעיל לדברי רש"י בר' ד' א' ד"ה והאדם ידע:
 כבר קודם הענין של מעלה, קודם שחטא ונסרד מגן עדן, וכן ההריון
 וכן הלידה, שאם כחוב "וידע אדם" נשמע שלאחר שנסרד. היו לו בנים.
 1. לכאורה שדברי רש"י אלה סותרים לדברי רש"י לפסוקנו (י"ג י"ד).
 במה?

2. כיצד ניתן להוכיח שאין כאן כל סתירה בין שני המקומות?

3) י"ג י"ד, אחרי הפרד לוס מעמר:
בכור שור:

מפני שאמר ללוט (י"ג ט') "הלא כל הארץ לפניך", כלומר: איני מעב
 לעצמי רק מקום דירתי, כאדם שאומר: "איננו שלי רק מקום דירתי בלבד,
 שאני מעבב ממך", לפיכך אמר לו הקב"ה: הנה כל הארץ לפניך.

1. מה ההבדל בין ר' יוסף בכור שור לבין רש"י (שהובא לעיל)
 בפירושו סמיכות הענינים?

2. איך יש לפרש לפי דברי בכור שור את הקושי שבין פ' י"ד לפ' ט"ו?

4) י"ב ט"ו לך אתננה ולזרעך:

לפי שד"ל דומה וי"ו זו של "נלזרעך" לוי"ו בפסוקים הבאים:

י"ג ח' ביני ובינך ובין רועי ובין רועיך
 י"ז ח' ונתחתי לך נלזרעך אחריך את ארץ מגוריך
 כ"ד מ"א ואם לא יתנו לך והיית נקי...

שפת י"ד י"ט ניסע מלאך האלוקים ההולך לפני סחנה ישראל וילך מאחריהם
 ניסע עמוד הענן מפניהם...

1. מה קשה לשד"ל בפסוקנו

2. מה הדמיון בין פסוקנו לבין כל הפסוקים המובאים בפירושו.

ד. י"ג י"ז קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה

אנן כספי ד"ה קום התהלך: לפני ה'.

אא מה קשה לו?

ה. לתבטחה השלישית ט"ו י"ח-כ"א

ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמור
 לזרעך אתן את הארץ הזאת

מגילה תענית ג':

כשבאו בני ישמעאל לעורר על ישראל על הבכורה אמרו = (חכמים): מי ילך
 וידון עמם? אמר להם גביה בן פטיסא שומר הבית לחכמים: "אני אלך
 ואדון עמם. אם ינצחוני - אימרו להם: הוירט שבנו נצחתם!" אמרו
 ישמעאלים: "כתוב בתורה, ביום ההוא כרת... לזרעך נתתי את הארץ...
 ואנו מזרעו של אברהם - נחלק עמכם". השיב להם: "כלום אתם מביאים לי
 ראיה מן התורה, אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה, כתוב (כ"ה ו')
 ולבני הפלגשים... נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו וכתוב (כ"ה ה')
 ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק!". ברחו להם.

סדרש אגדת פרשת חוקת כ':

כך אמר משה לאדום: שטר היה עלינו ועליך מימות אברהם זקננו "ועבדום
 וענו אותם" וגם האחים כולם היו צריכים לפרוע החוב של אביהם, ואתה
 אחי יעקב היית, והיה לך לפרע החוב כשם שעשינו אנחנו, ואתה ידעת
 שאנחנו פרענו החוב ואתה לא פרעת, מפני שלא היית רוצה לפרוע, שכן
 כתיב (בר' ל"ו ז') "וילך (עשו) אל ארץ מפני יעקב אחיו" - מפני שטר
 חוב שבדור, וחקב"ה אמר ליעקב: מי שיפרע החוב מבניו - יירש את הארץ,
 שכן כתיב "ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית וכו'" ואנו שפרענו חובנו
 - מעתה לנו הארץ.

1. בשתי דרכים מנטקים חז"ל את זכות עם ישראל על ארצו.
 מה הן שתי הדרכים?

2. הסבר את המשמעות הסמלית שבמלים "אנו שפרענו חובנו - לנו הארץ"!

תשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, קריית משה ירושלים.